

PAUL STRATHERN

MĂRIRE ȘI DECĂDERE

*O istorie a lumii
în zece imperii*

Traducere din engleză și note de
ANDREI COVACIU

TREI

CUPRINS

Introducere. Trei povești despre imperii / 9

1. Imperiul Akkadian / 17

2. Imperiul Roman / 35

3. Califatele Omeiad și Abbasid / 53

4. Imperiul Mongol / 68

5. Dinastia Yuan / 86

6. Imperiul Aztec / 102

7. Imperiul Otoman / 121

8. Imperiul Britanic / 140

9. Imperiul Rus / 154

10. Imperiul American / 171

Mulțumiri / 187

Ilustrații / 188

Surse și referințe / 189

Index / 194

1

IMPERIUL AKKADIAN

În urmă cu circa cinci mii de ani, comunitățile agricole sedentare de la sfârșitul Epocii Bronzului au început să se coaguleze sub forma unor civilizații distincte, organizate social în trei regiuni de pe globul pământesc. Prima dintre acestea și-a făcut apariția înaintea anului 3000 î.H., în zona Cornului Abundenței, care se întinde sub forma unei potcoave începând din nordul Egiptului, mergând de-a lungul coastei mediteraneene, coborând apoi pe văile Tigrului și Eufratului, până în Golful Persic. Dezvoltări asemănătoare s-au petrecut în jurul anului 2500 î.H. în Valea Indului (cam pe unde se află Pakistanul de astăzi), pentru ca o jumătate de mileniu mai târziu același lucru să se petreacă de-a lungul Fluviului Galben din China. Un element central al celor trei regiuni menționate este prezența fluviilor care pot iriga terenurile înconjurătoare și care se pot revărsa. În secolul al V-lea î.H., Herodot, „părintele istoriei“, ne-a oferit una dintre primele descrieri ale acestui fenomen:

În timpul revărsării Nilului, numai orașele rămân vizibile, înălțându-se deasupra suprafeței apei asemenea insulelor răsfrate de-a lungul și de-a latul Mării Egee. În vreme ce inundația continuă, ambarcațiunile nu mai urmează cursul canalelor și al râurilor, ci navighează peste câmpuri și ogoare.¹³

În trecut, o astfel de inundație ar fi părut un potop de dimensiuni catastrofice, măturând totul în calea sa. Nu este așadar surprinzător faptul că mitologia străveche a fiecărei civilizații avute în vedere conține povestea câte unui potop trimis de Dumnezeu ca să acopere pământul, în urma acestuia rămânând numai câțiva supraviețuitori aleși pe

sprânceană. În versiunea biblică a poveștii, supraviețuitorii sunt Noe și familia lui, împreună cu arca în care se aflau „câte două [animale] de fiecare soi... o parte bărbătească și una femeiască... Din păsări după soiul lor, din vite după soiul lor și din toate târătoarele de pe pământ după soiul lor“*. În momentul în care apele s-au retras, se spune că arca lui Noe a ajuns pe muntele Ararat, care se află în estul îndepărtat al Turciei de astăzi, în apropierea graniței cu Armenia și Iran, în bazinul superior al Eufratului.

La celălalt capăt al Cornului Abundenței, în Egipt și în Mesopotamia (cea din urmă corespunzând, în linii mari, Irakului de astăzi), au început să se dezvolte două civilizații distincte. În Egipt, așa-numitul Vechi Regat s-a constituit în anul 2686 î.H., odată cu unificarea Regatelor de Sus și de Jos. Cu circa o jumătate de mileniu înainte de aceasta, civilizația sumeriană ajunsese la maturitate în zona fertilă situată între fluviile Tigru și Eufrat, care pe vremea aceea se vărsau separat în Golful Persic**. Inovațiile tehnologice realizate în zona Cornului Abundenței au inclus dezvoltarea agriculturii și introducerea irigațiilor, precum și inventarea sticlăritului și descoperirea roșii.

Scrierea a fost inventată de către sumerieni. Inițial, aceasta se rezuma la realizarea unor adâncituri rotunde în niște bucăți de argilă umedă, care ulterior erau arse pentru a deveni mărturii permanente — în felul acesta numărându-se, probabil, vitele, sacii cu grâu ș.a.m.d. Odată cu introducerea unui fel de stil*** confecționat din trestie, aceste amprente au evoluat, preschimbându-se în scrierea cuneiformă, compusă din caractere grafice distincte, capabile să transmită informații și, mai târziu, limba vorbită însăși. Sumeriana, așa cum era folosită în sudul Mesopotamiei, este clasificată ca „limbă izolată“; cu alte cuvinte, se pare că este vorba despre o limbă originală, care nu provenea din nicio altă limbă precedentă — cu excepția, probabil, a vreunei versiuni timpurii paleolitice. Sumerienii locuiau în mai multe orașe-state independente, a căror populație ajungea la circa 20 000–30 000 de locuitori. Hotarele acestor state erau marcate cu ajutorul unor canale și borne. Din punctul de vedere al celor mai multor istorici, sumerienii

* *Geneza*, 6:19–20. (N.t.)

** Din cauza colmatării deltei formate de Tigru și Eufrat, coasta nord-vestică a Golfului Persic s-a mutat între timp cu aproximativ 160 de kilometri spre sud-est față de locul în care se afla în Antichitate. (N.a.)

*** Stil: condei de metal sau de os, ascuțit la un capăt și turtit la celălalt, cu care se scria în Antichitate pe tăblițele de ceară. (N.t.)

constituiau o civilizație, însă nu formau un imperiu. Și totuși din această înedită civilizație avea să se nască și să se dezvolte Imperiul Akkadian (2334–2154 î.H.).

Una dintre cele mai timpurii referiri la Akkad o găsim în *Geneză*, prima carte a Bibliei. Acolo este consemnat faptul că Nimrod, strănepotul lui Noe, a pus temelia unui regat care includea orașele Babel și Akkad. Conform mitului, Nimrod a fost cel responsabil pentru înălțarea Turnului Babel, o construcție care ar fi trebuit să fie înaltă până la cer. Această îndrăzneală l-a mâniat pe Dumnezeu într-o asemenea măsură, încât i-a făcut pe constructori să vorbească limbi diferite, zădărnicipându-le efortul și împărțind omenirea în mai multe grupuri lingvistice. Unele mituri îl identifică pe Nimrod ca fiind același cu Ghilgameș, eroul epopeii eponime, cea mai veche operă literară cunoscută. Din aceasta se poate interpreta că Nimrod este probabil un personaj mitic, etalând trăsături ale mai multor eroi din Antichitate, a căror identitate s-a pierdut în negura preistoriei.

Primul conducător al Imperiului Akkadian, consemnat ca atare în istorie, a fost Sargon, care s-a născut pe la mijlocul secolului al XXIII-lea î.H. Cu toate acestea, nu se cunoaște numele lui adevărat: „Sargon“ înseamnă pur și simplu „adevăratul rege“. Până și detaliile referitoare la viața și domnia lui Sargon rămân subiect de dispută printre istorici, aceștia având de ales între datele existente, ceea ce din nou îi forțează să prefere etosul în detrimentul faptelor cunoscute, punând adesea la un loc dovezi contradictorii.

Legenda care descrie copilăria lui Sargon conține câteva elemente familiare:

Mama mea a fost un copil schimbat [adică înlocuit cu un altul de spiriduși], iar pe tatăl meu nu l-am cunoscut... Ea m-a așezat într-un coș împletit din papură, uns cu smolă. M-a aruncat apoi în apa râului care nu m-a acoperit...¹⁴

În această poveste există ecouri evidente din pruncia lui Moise, a zeului hindus Krishna, a lui Oedip și a Mântuitorului. Pare a fi vorba despre un fel de mit arhetipal, despre o condiție a acestor personaje proto- sau cvasidivine. La fel cum avea să se întâmple cu Moise peste mai bine de o mie de ani, și Sargon a fost găsit, adoptat și crescut în belșugul noului său cămin, regatul Kish, parte a civilizației sumeriene. Lui Sargon

a ajuns să i se încredințeze înalta responsabilitate de a întreține canalele de irigații ale regatului, el având în subordine numeroși muncitori. Aceștia formau probabil și un fel de miliție de rezervă, fiind antrenați în mânăuirea armelor. În tot cazul, Sargon a reușit să le câștige loialitatea, muncitorii ajutându-l să-l detroneze pe Ur-Zababa, conducătorului regatului Kish, cândva în jurul anului 2354 î.H.

La scurtă vreme după ce a pus mâna pe putere, Sargon a reușit să cucerească mai multe orașe sumeriene învecinate, printre care Ur, Uruk și, posibil, Babilon. După fiecare victorie, „el a dărâmat zidurile orașului”¹⁵, acesta fiind încorporat în Imperiul Akkadian. Despre Sargon se spune că a ctitorit capitala, Akkad (Accad, Agade). Conform uneia dintre surse, „el a săpat pământul aflat sub Babilon și a clădit un oraș asemănător la Agade”¹⁶. Acolo Sargon și-a înălțat propriul palat, a organizat administrația regatului și a pus să se construiască barăcile necesare armatei. A ctitorit și un templu dedicat lui Iștar (numele akkadian al zeiței sumeriene a fertilității și a războiului) și lui Zababa (zeul războinic al regatului Kish). Din păcate, rămășițele Akkadului încă nu au fost descoperite, așezarea rămânând „singurul oraș al Irakului antic al cărui amplasament a rămas necunoscut”. Această stare de fapt exclude orice fel de mărturie arheologică, limitând cunoștințele noastre la ceea ce consemnează tabletele și textele babiloniene, multe dintre acestea fiind scrise la distanță de câteva secole.

Nu a durat mult până când ambițiile lui Sargon au căpătat o nouă anvergură, el pornind o serie de campanii cu intenția declarată de a-și extinde imperiul în toată lumea cunoscută. Zona avută de el în vedere includea, nici mai mult, nici mai puțin, decât întregul Corn al Abundenței. În cele din urmă, planul nu i-a reușit, însă anvergura cuceririlor și a expedițiilor sale militare rămâne totuși impresionantă. Textele babiloniene ulterioare, cunoscute ca „Epopoea lui Sargon”, îl descriu ca pe un rege care căuta sfatul comandanților de oști aflați în subordine înainte de a porni în ambițioasele lui campanii militare. Aceasta sugerează că Sargon era mai degrabă comandantul unei mașinării militare bine unse decât un despot stăpânit de megalomanie care țintește să cucerească niște teritorii extrem de vaste. Nu este, prin urmare, nicio surpriză că faptele lui au intrat ulterior în legendă:

[Sargon] nu avea nici rival, nici egal. Măreția lui se revărsa peste ținuturile pe care le stăpânea. A traversat marea din est. În cel de-al unsprezecelea an,

a cucerit ținutul din vest, până în cel mai îndepărtat punct, aducându-l sub o singură autoritate. Și-a înălțat acolo propriile statui și a trimis prada cea mai de preț cu barcazurile. Și-a plasat administratorii la distanțe care puteau fi străbătute în câte zece ore și a adunat la un loc triburile acelor ținuturi. A mărșăluit până în Kazallu, preschimbându-l într-o grămadă de moloz, astfel încât din zidurile acestuia nu a mai rămas nici măcar un loc în care o pasăre să-și poată face cuib.¹⁷

Kazallu pare să fi fost una dintre cuceririle timpurii ale lui Sargon, așezarea fiind probabil situată la est de Eufrat, în apropiere de Babilon. Suprafața cucerită în cele din urmă de Sargon rămâne impresionantă. Faptele lui de arme cu siguranță i-au purtat pașii până pe țărmul estic al Mediteranei, „până la pădurea de cedri și la muntele de argint“. Aceasta pare a fi o referire la munții Amanus și Taurus, care se întind de-a lungul graniței Anatoliei (Turcia de astăzi). Unele legende sugerează că el a mărșăluit dincolo de crestele acestora, ajungând în Anatolia însași. Ceea ce pare logic, întrucât triburi ostile ocupau la acea vreme trecătorile, controlând în felul acesta rutele comerciale akkadiene către Anatolia, Armenia și Azerbaidjan, locuri de unde proveneau materii prime precum cositor, cupru și argint.

Prezența unor astfel de triburi poate că a constituit motivul pentru care Sargon și-a îndreptat expedițiile militare către sud, asigurându-și rutele comerciale ale metalelor prețioase care luau drumul Persiei de sud-est și al Omanului. Aceste expediții — sau poate o campanie ulterioară lansată către teritoriile aflate la răsărit — ar fi protejat accesul la zăcămintele de lazurit din nord-estul Afganistanului. Această rocă semiprețioasă, a cărei nuanță adâncă de albastru era deosebit de apreciată, putea fi șlefuită, în felul acesta obținându-se mărgelile, amulete și diverse inserții pentru statuete. Anvergura expedițiilor militare din sud ale lui Sargon este mai bine documentată. Despre el se spune că și-ar fi „spălat armele în apa mării“¹⁸, adică în Golful Persic*.

Cuceririle de la miazăzi ale lui Sargon se întindeau de-a lungul țărmului nord-estic al Golfului Persic, ajungând până la Strâmtoarea Ormuz. Surse referitoare la o altă expediție menționează extinderea imperiului de-a lungul țărmului sud-vestic al Golfului, până în Dilmun (Bahrainul de astăzi) și în Magan (Oman). Astfel de fapte de arme par

* Cu timpul, acesta a devenit un obicei al conducătorilor akkadieni, marcând încheierea cu succes a câte unei campanii războinice. (N.a.)

ieșite din comun, însă rămân plauzibile. Se spune că Sargon întreținea o armată permanentă de 5 400 de bărbați care „mâncau pâine înaintea lui”¹⁹. Texte mai târzii îl descriu navigând pe Marea Mediterană către vest și ajungând la Keftiu (sau Caftor, așa cum este menționat orașul în Biblie). În general se consideră că ar fi vorba de fapt despre insula Cipru sau posibil chiar despre Creta. Imperiul lui Sargon era atât de întins, încât despre el se spune că ar fi declarat: „Acum, orice rege care dorește să fie considerat egalul meu, oriunde m-aș duce, să vină să mă înfrunte!”²⁰

Așa cum vom vedea, conducătorii (și cetățenii) din majoritatea marilor imperii de mai târziu vor nutri același tip de sentimente grandioase, persiflându-și contemporanii numai pentru ca mai târziu să fie persiflați la rândul lor de alți conducători. Acest paradox este probabil cel mai bine ilustrat de poemul lui Shelley despre Ozymandias, regele regilor, care se lăuda: „Uitați-vă la lucrările mele, vitejilor, și înfloriți-vă”. Cu toate acestea, tot ce a rămas din „lucrările” pomenite au fost o statuie mare, spartă, pe jumătate îngropată în pământ, precum și capul făcut țandări al acesteia, iar în jurul ei doar „o nețărnută devastare, o pustietate întinsă ca-n palmă”. Sargon a fost primul Ozymandias*. Iar lecția aceasta trebuie mereu învățată, chiar și în ziua de astăzi. De la împărații romani la Napoleon și Hitler, visurile de măreție imperială rămân înrădăcinate într-un prezent ce se vrea perpetuat la nesfârșit.

Cópii babiloniene ale unor inscripții despre care se știe că datează de la începutul erei akkadiene sugerează faptul că Sargon a domnit peste propriul imperiu vreme de cincizeci și cinci de ani (circa 2334–2279 î.H.). Extinderea teritoriilor cu siguranță nu avea în vedere numai cucerirea și devastarea, așa cum bunăoară a fost cazul orașului Kazallu. În multe alte orașe el se pare că a cruțat populația autohtonă, înlocuind guvernul local cu administratori akkadieni. Conducătorul precedent era executat, locul acestuia fiind luat de un delegat akkadian. În cazul orașelor distruse, asemenea Kazallului, populația rămasă în viață era fie trecută prin sabie, fie dusă în robie, asigurând imperiului un nou contingent de sclavi, ca în povestea biblică ce descrie felul în care israeliții au căzut în robie în Babilon, o mie cinci sute de ani mai târziu.

Despre Sargon se mai spune că, în timpul cuceririlor timpurii, cele care vizaseră orașele sumeriene, el o numise pe fiica lui, Enheduana, mare

* În realitate, Shelley s-a bazat, când a compus acest poem, pe istoria faraonului Ramses al II-lea, care avea să domnească asupra Egiptului antic peste circa un mileniu. (*N.a.*)

preoteasă a zeiței lunii, Inanna, în orașul Ur. Mai târziu, Sargon i-a extins rolul, făcând-o mare preoteasă a zeului cerului, An, în orașul învecinat, Uruk. În chip evident, Enheduana se vădise a fi deosebit de potrivită pentru astfel de roluri, despre ea știindu-se că ar fi compus mai multe imnuri dedicate acestor zeități sumeriene, care au jucat un rol important în cucerirea inimilor localnicilor, în efortul de a-i face pe aceștia să accepte domnia tatălui ei. Ca atare, ea va rămâne în istorie într-o ipostază demnă de invidiat:

Fiica lui Sargon este primul autor identificabil din istorie și primul om care descrie relația sa personală cu o zeitate.²¹

Aceștia sunt pași importanți pentru individualizarea socială. Înainte, credințioșii se prosternau cuprinși de teamă în fața zeilor. Enheduana își asumă mai mult decât rolul de preoteasă. Ea își dorește să fie considerată o persoană, un interlocutor al zeilor. Le vorbește acestora în nume personal, povestindu-le ce se petrece în orașele pe care le patronează. Atunci când un anume Lugal-Ane se pune în capul unei răzmerițe la Ur, ea o roagă pe Inanna să-i transmită un mesaj lui An, rugându-l pe acesta să îndrepte situația și să-i sară în ajutor:

*Înteaptă doamnă a tuturor pământurilor străine,
Fortă vitală a popoarelor răspândite peste tot:
Îți voi recita cântecul tău sfânt!...
Lugal-Ane a stricat tot,
L-a îndepărtat pe An de la templul Eanna...
A triumfat acolo, iar pe mine m-a alungat din templu.
M-a făcut să zbor asemenea unei rândunele de la fereastră;
Puterea mea vitală este vlăguită...
Gura mea cândva dulce este acum arsă.
Spune-i lui An despre Lugal-Ane și despre soarta mea!
Fie ca An să repare nedreptatea în numele meu!*

Observați felul în care Inanna, care inițial fusese zeița orașului Ur, este aici invocată ca „doamnă a tuturor pământurilor străine“, în speranța că influența ei s-ar extinde acum peste toate cuceririle tatălui Enheduanei. Semnificația acestui lucru se va vădi în cele ce urmează. În orice caz, rugămințile Enheduanei sunt ascultate, răscoala este înăbușită, iar ea își

reia poziția, moment în care închină un imn de laudă Inannei: „Doamna
 Respect mea preaiubită din An!..“.

Totuși, astfel de răzmerițe nu constituiau niște incidente izolate. Pe măsură ce Sargon îmbătrânea, controlul pe care acesta îl exercita asupra imperiului părea să slăbească. Așa cum consemnează o cronică babiloniană ulterioară: „În anii bătrâneții, ținuturile s-au răsculat împotriva lui, împresurându-l în Agade“²². Dar Sargon încă era pregătit să se ridice împotriva „oricărui rege care dorește să fie considerat egalul meu“. Din capitala lui asediată, el a lansat un contraatac furibund: „A pornit la bătălie și i-a înfrânt; a dat năvală peste ei și le-a distrus numeroasa armată“. Mai târziu, împotriva lui s-au ridicat triburile nomade care trăiau pe dealurile Mesopotamiei superioare. Acestea „au atacat cu frenezie, însă au fost oprite de armele lui Sargon, care a năvălit peste locurile în care trăiau, ucigându-i fără milă“.

Așa cum vom observa mai departe, această înclinație către revoltă a regiunilor limitrofe ale Imperiului Akkadian va deveni ceva obișnuit în anii din urmă ai domniei diverșilor conducători. Lui Sargon i-a urmat fiul său, Rimush, a cărui urcare pe tron a fost întâmpinată de o altă răscoală a sumerienilor și de încă una, mai îndepărtată, izbucnită în Persia. Cu toate că Rimush a înecat ambele răzmerițe în sânge, se pare că era un personaj slab și impopular. În cele din urmă, el a pierdut până și loialitatea propriilor curteni. În 2270 î.H., după nouă ani de domnie, „slujitorii lui l-au ucis cu tăblițele de scris“. Așa cum remarca ironic istoricul francez Georges Roux, „aceasta este o dovadă că cuvântul scris devenise deja o armă mortală“.

Urmașul lui Rimush la tron a fost Manishtushu, al cărui nume înseamnă „cine e cu el?“. Roux sugerează că el era fratele gemăn al lui Rimush. Se pare că și el și-a numit fiica în funcția de mare preoteasă, ceea ce sugerează că practica se împământenise. Evenimentul principal petrecut în timpul domniei lui Manishtushu a fost o mare campanie militară pe care acesta a lansat-o în sudul Golfului Persic:

Manishtushu, regele Kish-ului... a traversat Marea de Jos [Golful] cu corăbiile. Regii orașelor aflate pe ambele țărmuri ale mării, în număr de treizeci și doi, s-au pregătit de luptă. El i-a înfrânt și le-a ocupat orașele, subjungându-le. I-a alungat pe mai-marii acestora și a pus stăpânire pe întregul ținut, până la minele de argint. Apoi și-a făcut statuie din piatra munților de dincolo de Marea de Jos...

Drumul către rutele comerciale din sud era din nou liber, asigurând accesul nestingerit la zăcămintele metalifere și de lazurit. Ceea ce era un lucru de bun augur, deoarece între timp teritoriile nordice ale imperiului scăpaseră de sub stăpânirea akkadiană, fiind invadate de niște vecini ostili.

După o domnie care a durat paisprezece ani, lui Manishtushu avea să-i succedă la tron fiul lui, Naram-Sin, al cărui nume înseamnă „iubitul [poporului] Sin“. Acesta se va dovedi a fi un mare conducător, plămădit după chipul și asemănarea bunicului său. Domnia lui, întinsă de-a lungul a treizeci și șase de ani (2254–2218 î.H.) a inspirat numeroase legende referitoare la măreția faptelor sale. Cum moștenise titlul de „Rege al Agadei“, Naram-Sin îl va adăuga mai târziu și pe cel de „Rege al celor Patru Regiuni“ (ale lumii), ajungând în cele din urmă să se autointituleze „Rege al Universului“, numele său fiind precedat de o stea, ideogramă care însemna „zeu“ și care în sumeriană se pronunța *dingir*, iar în akkadiană, *ilu*.

Ceea ce ne aduce pe spinosul tărâm al limbilor. Cu toate că atât akkadienii, cât și sumerienii erau niște popoare semitice, ei vorbeau limbi diferite. Sargon fusese cel care impusese akkadiana ca limbă oficială a administrației guvernamentale și a comerțului imperial. Akkadiana este prima limbă semitică pentru care dispunem de dovezi scrise, principalele ei dialecte părând să fi fost babiloniană și asiriană. Cu toate acestea, sumeriana a rămas limba folosită peste tot în cadrul ceremoniilor și al vieții religioase. Aceasta a fost cu puțință întrucât akkadienii erau predispuși să adopte zeii teritoriilor cucerite, în același timp numind membri de sex feminin ai familiei regale în funcția de mare preoteasă, pentru a asigura loialitatea credincioșilor.

Această impunere a limbii akkadiene a transformat-o în *lingua franca* a întregului imperiu. Pe de altă parte, unii savanți susțin în continuare faptul că sumeriana a rămas în uz și că Imperiul Akkadian era caracterizat de „un bilingvism răspândit“. Așa cum am văzut deja, sumeriana era o „limbă izolată“, în vreme ce akkadiana era o limbă semitică răsăriteană — aparținând unuia dintre cele șase grupuri ale limbilor semitice răspândite în Levant, Orientul Mijlociu, Peninsula Arabă și în zona Abisiniei.

Folosirea pe scară largă a akkadienei și a limbii semitice de răsărit pe tot teritoriul Imperiului Akkadian a dus la „împrumuturi stilistice masive, precum și la diverse convergențe sintactice, morfologice și fonologice“²³. Într-adevăr, akkadiana va rămâne *lingua franca* în toată regiunea

vreme de un mileniu, moment în care aramaica (limba vorbită de Iisus) avea să-i ia locul. În chip ironic, atât akkadiana, cât și limba semitică răsăriteană au dispărut, în vreme ce limbile semitice ca întreg aveau să evolueze și să fie folosite pe scară largă sub forma unor limbi precum feniciană, limba punică a cartaginezilor, araba, amharica (etiopiană) și ebraica*.

Administrația imperială era susținută cu ajutorul taxelor impuse orașelor-state vasale, care erau de asemenea obligate să întrețină garnizoanele akkadiene. Dominația era asigurată și de monopolul regal asupra comerțului exterior, precum și prin recompensarea aristocrației akkadiene cu proprietăți aflate în teritoriile ocupate. Această aristocrație era alcătuită în principal din foști comandanți militari și administratori de încredere cărora li se mai ofereau în dar și sclavi provenind din orașele cucerite. Toate acestea ofereau avantajul dispersării membrilor oricărui grup care, teoretic, ar fi putut încerca să-l răstoarne pe conducătorul suprem.

Puterea conducătorului imperial era de asemenea întărită prin înălțarea lui la statutul de divinitate, ceea ce era în măsură să-i sporească simțitor charisma. Nu trebuie subestimată importanța acestui element al „charisimei conducerii“, care va ieși în evidență ca fiind o trăsătură recurentă a imperiilor. Împărații ar fi urmașii unor membri divini ai propriilor familii, ceea ce le va conferi și lor o aură divină. Simplii muritori care tremură în prezența împăratului-zeu simt că nu vor putea niciodată să scape de mânia acestuia, nici măcar în viața de apoi.

Una dintre marile invenții akkadiene timpurii a fost calendarul lui Sargon, folosit în tot imperiul. Sargon boteza fiecare an după numele câte unui eveniment important petrecut în anul precedent, ceea ce a devenit cu timpul o adevărată tradiție:

Anul în care Sargon a plecat la Simurrum,

Anul în care Naram-Sin a cucerit... și a doborât cedri pe Muntele Liban.²⁴

În felul acesta, toate arhivele orașelor erau sincronizate cu cele din Akkad. Înainte, fiecare oraș funcționa urmând propriul calendar, cu toate că în unele cazuri anumite evenimente religioase coincideau datorită

* Limba ebraică antică vorbită a încetat să mai fie folosită în jurul anului 300 d.H., rămânând în uz numai pentru scrierile cu caracter biblic, religios. A fost readusă la viață în forma sa modernă la începutul secolului XX de savantul (născut în Rusia) Eliezer Ben Yehuda, devenind limba oficială a statului Israel. (N.a.)